

ОРИЕНТАЦИИ КЪМ ДВОЙНА КАРИЕРА ПРИ СТУДЕНТИ СПОРТИСТИ ОТ УНСС

Иван Сандански, Спас Ставрев*

Увод

Привличането на спортисти, в т.ч. елитни, за студенти отдавна се е превърнало в неразделна част от политиката и стратегиите на редица европейски университети. Добрите спортисти се разглеждат като важен ресурс и маркетингов инструмент за имиджа, авторитета и привлекателността на едно висше училище (ВУ). Темата за съчетаването на спорта с образование и/или работа (известно като двойна кариера /ДК/) набира все по-голяма обществена и научна популярност в страните от ЕС, и се превръща в приоритет на съответните държавни, образователни и спортни институции. В България този въпрос все още не се радва на значим институционален и академичен интерес. Липсват системни изследвания и координирани политики. С изключение на НСА „Васил Левски”, в ролята на специализирано ВУ в областта на спортното образование, мерките за подкрепа на ДК като цяло имат неформален характер или са несъзнателно пренебрегвани от голяма част от родните ВУ. В още по-голяма степен това се отнася до пасивното отношение от страна на спортните организации, като липсата на ефективни партньорства с образователните институции се явява ключова бариера пред формирането на добре функционираща система за подпомагане развитието и смислената реализация на родните спортисти по време и след края на активната им състезателна кариера.

Доколкото ни е известно, настоящото проучване е първото по рода си у нас, чиято цел е да представи отношението към двойната кариера при студенти-спортисти от УНСС. По-конкретно, емпиричното изследване е структурирано около седем основни теми, относно ДК, идентифицирани от обзора на специализирани литературни източници по проблема. Резултатите от изследването биха послужили за основа на дискусии и последващи координирани политики и практически стъпки от страна на университета,

* Иван Сандански, доктор по теория и методика на физическото възпитание и спортната тренировка, доцент, катедра „Мениджмънт и история на спорта”, Национална спортна академия „Васил Левски”, email: ivan.sandanski.nsa@gmail.com

Спас Ставрев, доктор по педагогика на обучението по ФВС, доцент, катедра „Физическо възпитание и спорт”, УНСС, email: stavrevspas@hotmail.com

в посока на вътрешно институционални действия за подпомагане на ДК на студенти-спортисти.

Двойната кариера (ДК) в контекста на висшето образование

Под ДК обикновено се разбира „кариера с основен акцент съчетаване на спорт и образование или работа” (Stambulova, Wylleman, 2015, с. 1). В подобен дух е и предложената дефиниция от финансираня по програма Erasmus+ проект DC4AC, където ДК се явява “възможността талантиви, професионални и елитни спортисти да изградят свой собствен образователен или трудов път, едновременно със спортната си кариера, тъй като изпитват трудности в комбинирането на интензивни тренировки и състезания с образование или работа” (DC4AC, 2017, с. 4). В този смисъл спортната кариера се разглежда като интегрална част от цялостния жизнен път. Именно когато един спортист преминава през такива периоди в своя живот, се приема, че той преживява ДК. Следователно, можем да разграничим два типа ДК: *в спорта и образованието*, и *в спорта и трудовата реализация*, като първият тип се радва на преобладаващ интерес от страна на изследователи, политически кръгове и доставчици на подкрепящи ДК услуги и програми. Траекторията на ДК не е линейна и в действителност се състои от различни етапи и преходи (Stambulova, Wylleman, 2014). Във всеки един от тях спортистите срещат специфични трудности и предизвикателства, които са в състояние да възпрепятстват тяхното спортно и личностно развитие. С други думи, инвестицията им в спорта във времето се променя, съобразно контекстуално-специфичната социална, психологическа и финансова ситуация, образователни и/или трудови ангажименти. Това се оказва дори още по-сложна задача при непрофесионални спортисти, които често трябва да управляват ДК в условията на ограничени когнитивни, социални, финансови и времеви ресурси или не добре функциониращи структури за подкрепа.

Стратегическият документ „Насоки на Европейския съюз относно ДК на спортисти” /EU Guidelines on Dual Career of Athletes/ (ЕС, 2012) представява политическо признание на този проблем от страна на европейските институции и правителствата на страните-членки. Една от ключовите препоръки в стратегията е засилване на сътрудничеството между спортния и образователния сектор, и особено разработването на специални политики и отделяне на ресурси за подкрепа на ДК на ниво публични власти и спортни организации. Същевременно, се подчертава нуждата от отчитане ролята на традициите и културното многообразие в различните системи и сфери на политики за ДК.

Систематизирайки законовите рамки, политиките и практиките в областта на висшето образование в страните членки на ЕС, по отношение под-

крепата за ДК на елитни спортисти (България не е включена в изследването), Aquilina & Henry (2010) установяват четири типа системи (табл. 1). За целите на анализа тази типология служи да представи ролята и степента на участие/намеса на държавата, както и нагласите от страна на ВУ и спортния сектор.

Таблица 1. Типология на подходите и политиките към ДК на елитни спортисти във висшето образование

Тип	Характеристики	Страни
<i>Държавата като регулатор</i>	Вменено, чрез законодателство и нормативна уредба, изискване ВУ да предоставят специални възможности относно приема, гъвкавост в програмите, изпитите и др.	Испания, Люксембург, Полша, Португалия, Унгария, Франция
<i>Държавата като насърчител</i>	Формална система за признаване нуждите на студенти спортисти. Отсъствие на законово обвързващи задължения, където, на основата на т.нар. разрешително право, ВУ сами решават как да съдействат.	Белгия, Германия, Дания, Естония, Латвия, Литва, Финландия, Швеция
<i>Федерации или спортни институти като посредници</i>	Федерациите или националните спортни институти действат като официални представители от името на студента спортист пред ВУ при договаряне на гъвкава програма на следване.	Великобритания, Гърция
<i>Неформален подход</i>	Липса на формални структури и мерки за подпомагане на ДК. Отговорността е изцяло в ръцете на студента спортист.	Австрия, Ирландия, Италия, Кипър, Малта, Нидерландия, Словакия, Словения, Чехия

Източник: Aquilina & Henry (2010), с. 31

Както става ясно от анализа на Aquilina & Henry, подсигуриването на висока степен на гъвкавост се явява ключово изискване за успешното комбиниране на тренировъчно-състезателни с учебни ангажименти. Опитът на редица европейски страни показва, че основните форми на подкрепа на ДК при студенти спортисти са: улеснен прием; определяне на личен наставник; индивидуална програма на следване; дистанционно обучение; улеснено прехвърляне в друга специалност; неограничен студентски статус във времето; гъвкави схеми за явяване на изпити и разрешение за отсъствие за подготовка или състезания; отпускане на спортна стипендия; стипендия за

учене; кариерно ориентиране и подготовка за живот след спорта. На базата на тази типология Carut-Jogunica et al. (2012) формулират насоки за действия за подкрепа на ДК на студентиспортисти в системата на висшето образование в страните от югоизточна Европа. Липсата на емпирични данни от фокусирани национални изследвания по темата у нас прави проблематично идентифицирането на тенденции и извличане на научнообосновани изводи. В своя дисертационен труд Попова-Христова (2018) засяга, макар и твърде парциално, темата за ДК на спортисти, от гледна точка на информираност, отговорности и форми на подкрепа от страна на някои от основните субекти с отношение по въпроса. По-конкретно, в проучването са участвали 161 студенти от две висши училища, 7 елитни спортисти, 58 преподаватели, 87 директори на СОУ и 57 работодатели. Въпреки, че трудът няма ясно специфицирана теоретична рамка, осигуряването на гъвкавост в образованието (допълнителни изпитни дати и дистанционно обучение) са изведени като най-успешни услуги за спортистите.

У нас, чл. 68 (6) от действащия Закон за висшето образование (с последно допълнение от 01.03.2016 г.), позволява медалисти от олимпийски игри, световни и европейски първенства да се приемат без конкурсен изпит. Приемът се извършва по предложение на министъра на младежта и спорта и след решение на академичния съвет на съответното ВУ за допълнителна бройка извън одобрения годишен план-прием. Въпреки, че проучването на практиките на родните ВУ спрямо студенти-спортисти не е предмет на настоящата публикация, наблюденията показват, че с изключение на НСА „Васил Левски”, в ролята на специализирано ВУ в областта на спортното образование, мерките за подкрепа на ДК като цяло имат неформален характер или са несъзнателно пренебрегвани от голяма част от родните образователни институции. Всичко това, наред с липсата на капацитет и заинтересованост при много от спортните организации, и отсъствието на специални регламентирани механизми за стимулиране на по-голяма ангажираност от страна на работодателите от частния сектор, прави ситуацията все още проблематична от гледна точка на осигуряване на институционализирани мерки за подпомагане на ДК при студенти спортисти. Някои университети имат изградени отношения с федерации и клубове, но не са редки случаите, когато лекции или изпити съвпадат със спортни ангажименти и някои катедри не са склонни на компромиси. Съществуват обаче и редица примери на ректори и преподаватели, които са настроени за подкрепа в осигуряването на гъвкавост и отстъпки за елитни студенти спортисти, относно заверки, явяване на изпити, отсъствие от лекции и др. Все повече ВУ предлагат и програми за дистанционно обучение, в опит да привлекат нови студенти, в т.ч. и действащи спортисти. От друга страна, практиката у нас също така потвърждава наблюдението, че развитието на системите за подкрепа на ДК

следва различни траектории и модели в страните от ЕС, като гарантирането на гъвкавост в курса на следване се очертава ключово за устойчива и успешна ДК.

Цели и методика на проучването

Предвид актуалността и значимостта на темата, настоящото проучване цели да разкрие възприятията и ориентациите за осъществяване на ДК при студенти спортисти от УНСС, не само като най-голямото откъм прием на студенти ВУ през последните няколко години, но и като структура, неспециализирана в предоставяне на обучение в сферата на спортното образование. Моделът на изследването обхваща седем основни теми, свързани с ДК на студенти спортисти, изведени на основата на обзора на специализирани по проблема литературни източници. Те включват:

- Мотивация и избор за учене в УНСС;
- Приоритети – идентичност;
- Възприятия и удовлетворение от ДК;
- Лични усилия в управлението на ДК;
- Трудности / предизвикателства;
- Източници и форми на подкрепа за ДК;
- Бъдещи нагласи за живот след края на спортната кариера.

Същите бяха операционализирани в 11 въпроса от затворено-отворен тип, под формата на специализиран въпросник, съдържащ и 7 допълнителни въпроса от социално-демографски характер. Теренното проучване бе проведено в периода 15.10-5.11.2019г. сред 58 студенти спортисти от УНСС, състезаващи се в 9 вида спорт, от които: 17% баскетбол; 15% волейбол; 14% плуване; 12% лека атлетика; по 9% шахмат, аеробика, тенис на маса; 8% фризбол и 7% футбол. Половото съотношение е 53% жени и 47% мъже. Мнозинството от респондентите са втори курс на обучение (47%), следват 28% трети курс, 14% четвърти курс и 12% ОКС „Магистър”. Що се отнася до нивото на състезаване, 59% са участници предимно в националните студентски първенства, 34% се състезават на по-високо ниво в държавните първенства и турнири на съответните спортни федерации, и само 7% са участвали на европейски спортни форуми.

Резултати и дискусия

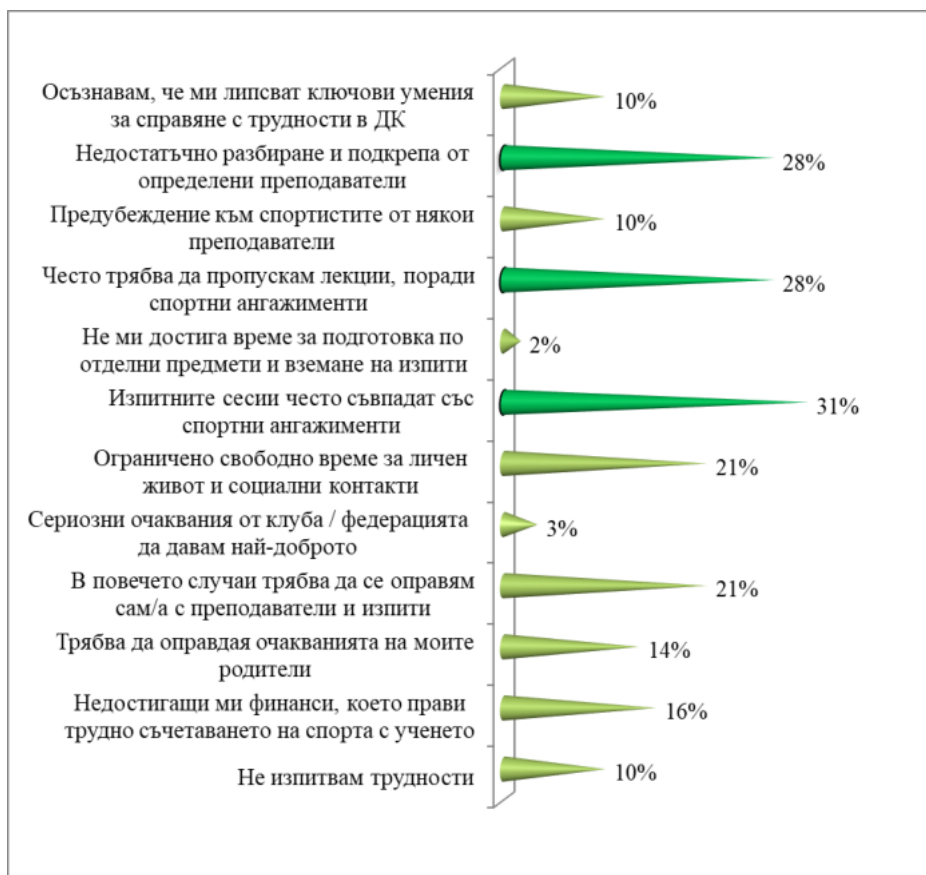
Известни са три главни прехода в ДК при спортистите. Първият е свързан с прехода към средното образование (около 15-16 год.) и избора между спортно и обикновено училище, съпътствано с преминаване от юноша/девойка младша възраст към старша (Gledhill, Harwood, 2015; Stambulova et

al., 2015; Franck, Stambulova, 2018). Вторият преход касае завършване на училище и планове за бъдещето в посока продължаване на ДК в университет (известно като „паралелна” траектория) или отдаване изцяло на спорта (т.нар. „линейна” траектория) (Brownetal., 2015; Rybaetal., 2015; Tekavcetal., 2015; Aunolaetal., 2018). Третият тип преход обхваща дипломирането от университета и вземане на решение дали да се продължи със спорта или прекратяване на активната състезателна кариера и живот след спорта (Torregrosa et al., 2015; Küettel et al., 2017; Geranoisova, Ronkainen, 2014). Мнозинството от настоящите студенти спортисти в УНСС (67%) са формирали своето решение за продължаване на образованието си във ВУ още като ученици, което говори за дългосрочно планиране и осъзнаване значението на висшето образование като инвестиция в бъдещето. Това се потвърждава и от източника на мотивация за съчетаване на живота да студент и спортист, където 69% изразяват мнение, че това е добре обмислен избор и имат пълна увереност в собствените сили за комбиниране на двете писти. 59% посочват, че напълно успяват да го постигнат, докато 36% изпитват определени затруднения, но като цяло се справят. В сравнение с резултатите при словашки студенти спортисти (Geranoisova, Ronkainen, 2014), където се установява силно влияние на родителите при избора за учене, то в нашия случай това е валидно едва при 7%, а други 9% разглеждат получаването на диплома за висше образование, като вид подсигуряване за бъдещето.

Оказва се, че връзката между мотивационен профил и оформяне на определена идентичност, в резултат на отдаване на по-голям приоритет на спорта или на образованието, води до формиране на различни профили (Healy et al., 2016; Aunolaetal., 2018). При някои се наблюдава висока степен на осъзнаване значението на двете, което допринася за по-доброто управление на усилията за постигане на спортните и образователните цели. От друга страна, могат да се разграничат и такива с различни мотиви, като много често на спорта се гледа като страст, сбъждане на житейска мечта, а на образоването просто като нужда. Този тип профил е показателен за преобладаваща типично спортно ориентирана идентичност за сметка на образователни или други измерения. Нашите резултати показват, че за 53% постигането на баланс между двете е водещо, докато завършването на университета е приоритет при 31% и едва за 16% постигането на върхови спортни стремежи е ключова цел. Както посочват Torregrosa et al. (2015), спортистите, които избират „паралелната” траектория на ДК, много по-успешно успяват да се адаптират към живота след края на състезателния си път. В подкрепа на този аргумент е и изводът от изследването на Stambulova et al. (2015, с. 12) за необходимостта от намирането и поддържането на *оптимален баланс* в ДК, който представлява „комбинация от спорт и учене, помагача за реализирането на

техните състезателни и образователни цели, водене на удовлетворяващ личен живот, съхранение на здравето и благоденствието”.

За целта студентите спортисти трябва да се справят не само с предизвикателства в техния спортен, студентски и социален живот, но и с редица типични за ДК бариери и трудности (Stambulova, Wylleman, 2019). Към външните препятствия най-често се отнасят: липса на гъвкавост в учебните програми и финансова подкрепа, негативно отношение към спортисти от определени преподаватели (Geranoisova, Ronkainen, 2014); скептицизъм от страна на хора от близкото обкръжение (Gledhill, Harwood, 2015); неадекватна организационна и професионална подкрепа (Fuchs et al., 2016). Трудностите от персонален характер касаят липсата на достатъчно време за социален живот и възстановяване, умора, контузии и бърнаут. Фигура 1 представя основните предизвикателства, пред които са изправени студентите спортисти от УНСС. Нерядко те са изправени пред съпернически се изисквания и предизвикателства, което ги кара да променят приоритетите си в зависимост от контекстуално определената житейска ситуация, в която се намират. Както става ясно, основното ядро от трудности произтича от комбинация от външно и вътрешно обусловени фактори. Сред трите открояващи се очертават често съвпадение на изпитните сесии с тренировъчни или състезателни ангажименти (31%), пропускане на лекции и упражнения (28%) и недостатъчно разбиране от определени преподаватели в университета (28%). Тези резултати в определена степен потвърждават някои от изводите в изследването на Geranoisova & Ronkainen (2014), като от друга страна, за разлика от словашките респонденти, в нашия случай не се наблюдават високи стойности на проблеми от рода на предубеждение към спортистите от някои преподаватели, липса на свободно време за личен живот или сериозно изпитана финансова недостатъчност. Същевременно се откроява добре установената тенденция за страни с липсващи или недобре развити системи, структури и формализирани мерки за подкрепа на ДК, където студентите спортисти трябва да се справят сами с предизвикателствата на ДК във висшето образование, а договарянето на гъвкави схеми е много често въпрос на лични умения.

Фиг. 1. Трудности/предизвикателства през ДК

Успешното преодоляване на трудностите и предизвикателствата извежда на преден план т.нар. *ресурси в ДК*. Stambulova & Wylleman (2019, с. 84) ги дефинират като лични и външни ресурси, които подпомагат процесите и стратегиите за приспособяване и справяне. В същото време, преживяващите ДК студенти спортисти действат като активни субекти в изграждането на своята кариера, като други важни за тях хора и организации от по-близкото и далечно социално обкръжение подпомагат или възпрепятстват техните кариерни планове и пътища (Henriksen et al., 2010; Ryba et al., 2015; Ronkainen, Ryba, 2018). Основните източници, на които най-много разчитат студентите спортисти от УНСС за справяне с ученето и живота на спортист, са представени на фиг. 2. Отново се потвърждава водещата роля на персоналните способности и умения (69%), факторът работодатели (59%) и традиционната важност на родителите и семейството (33%).

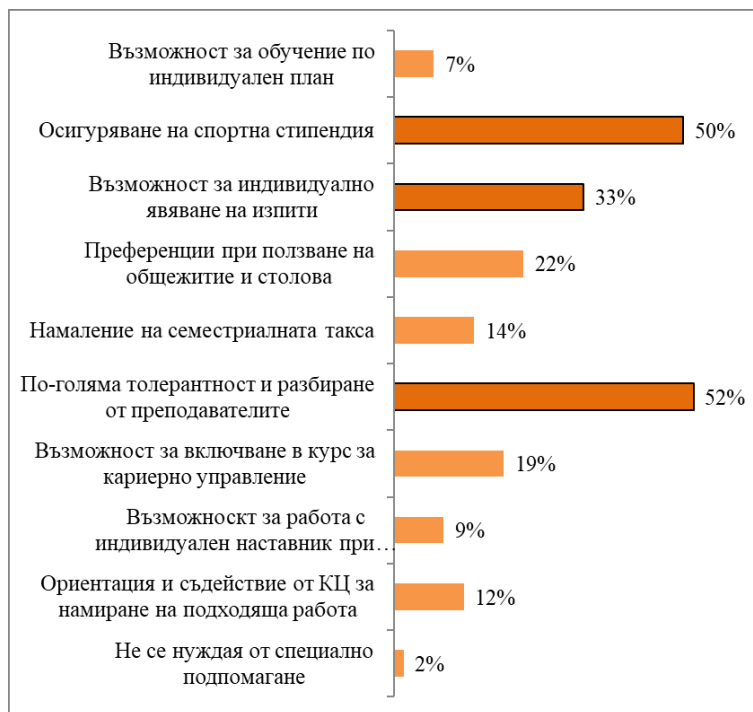

Фиг. 2. Източници на подкрепа в ДК

Не случайно работодателите се явяват съществен фактор, тъй като освен предизвикателството да съчетават спорт с учене, студентите спортисти често трябва да работят, за да се издържат. В този контекст те трябва да договарят своята ДК и с работодатели, някои от които могат да проявят разбиране, докато други не са склонни на много компромиси. Данните от проучването показват, че близо половината от респондентите към момента на провеждане на проучването работят в частния сектор, като 71% от тях посочват, че работодателят им е напълно наясно с техните тренировъчни, състезателни и учебни ангажименти и разполагат с гъвкавост в работния график, докато останалите 29% в много случаи срещат сериозни проблеми и липса на разбиране.

Логично, интерес представляваше да се проследи кои форми на подкрепа се възприемат като най-полезни (фиг. 3). Резултатите разкриват, че с най-голяма значимост е проявяването на по-голяма толерантност и разбиране от страна на преподавателите при отсъствия от лекции и неполагане на изпити навреме, поради състезателни ангажименти или подготвителни лагери (52%), следвано от отпускане на спортна стипендия (50%) и възможност за индивидуално явяване на изпити, извън официалните изпитни сесии (33%). За разлика от други проучвания, в нашия случай не се установява никакъв интерес например към програми за дистанционно обучение, или много малък такъв спрямо включване в програма за придобиване на знания и умения за планиране и управление на професионална и житейска кариера по линия на УНСС (19%), възползване от услугите на Кариерния център на университета (12%) или работа с индивидуален наставник при различни проблемни ситуации (само 9%). Aquilina & Henry (2010) идентифицират подобни

форми като ключови търсени услуги при ДК във висшето образование в повечето страни от ЕС.

Фиг. 3. Желани форми на подкрепа от УНСС

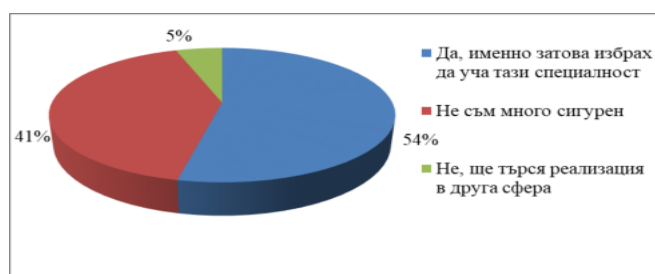
Всички форми на неформални или целево създадени програми и услуги за подкрепа на ДК изпълняват ролята на допълнителни ресурси. Това означава, че членовете на подкрепящата мрежа (напр. родители, треньори, преподаватели, приятели, колеги, съотборници, ръководители, експерти) следва да са наясно с нуждите и предизвикателствата на студентите спортисти, да минимизират бариерите и създават подкрепяща обкръжаваща среда (Knight et al., 2018). Както твърдят и Stambulova & Wylleman (2019, с. 84), „ефективната подкрепа е това да помогнеш на спортистите да си помогнат сами, основно чрез развитие на компетенции за ДК”. В този смисъл европейският проект „Ecology of DC” (ECO-DC, 2018) е първият по рода си, който проучва характеристиките на 8 основни вида среди за развитие на ДК в Европа, тяхната класификация и критерии за ефективност и ефикасност. Подкрепящите ДК университети е една от тях.

Проследяването на житейските планове след формалното приключване на ДК разкрива ценна информация за кариерната ориентация на на-

стоящите студенти-спортисти (фиг. 4 и 5). Приблизително половината от участниците в проучването изразяват желание да продължат да се състезават и след завършване на университета, а също толкова имат планове за последваща трудова реализация по специалността, по която се обучават в УНСС. Това би послужило за ориентир за предприемане на подкрепящи мерки, целящи вземане на отговорни и информирани решения за приспособяване не само към конкретната ситуация, но и подготовка за реализация след края на активния състезателен път след дипломиране или по-късно. Това предполага прилагане както на един цялостен, така и на индивидуално съобразен подход.

Фиг. 4. Ориентации за продължение на спортната кариера

Фиг. 5. Ориентации за реализация след края на спортната кариера

Заклучение

Като специфичен контекст, който до сега не е бил обект на целенасочени изследвания, целта на осъщественото проучване бе да разкрие възприятията и ориентацията за реализация на ДК при студентиспортисти от УНСС. Като цяло, участниците считат ДК по време на тяхното следване в университета за постижимо начинание, като в същото време се очертават няколко важни

предизвикателства и трудности, изискващи адекватни мерки и стратегии за подкрепа. Резултатите до голяма степен потвърждават тенденцията за обособяване на различни индивидуални начини за управление на ДК. Също така става ясно, че в условията на недобро познаване и разбиране на същността и проявленията на ДК, и при отсъствието на добре структурирана, цялостна политика и система за целенасочено подпомагане на ДК на ниво ВУ и спортен сектор, създаването на партньорства е от ключово значение. В същото време, в някои от идентифицираните направления се наблюдават и различия в сравнение с данните от други европейски страни.

Основно ограничение се явява фокусът единствено върху представители на тази целева група от едно висше училище. Следователно, бъдещи подобни проучвания е резонно да се предприемат и в други родни ВУ, фокусирайки се върху преживяващи ДК елитни спортисти, както и опознаване на действащи формални или неформални вътрешни структури, политики и практики за подкрепа на ДК. Освен това, бъдещи емпирични изследвания следва да вземат под внимание и специфични за профила на едно ВУ и/или вид спорт особености, които повлияват ориентацията на студенти-спортисти за осъществяване на ДК.

Референции:

Министерство на образованието и науката,(2019). Закон за висшето образование.

(Ministerstvonaobrazovanietoinaukata, 2019. Zakonzavishetoobrasovanie) достъпно на:<https://www.mon.bg/bg/57> (дата на достъп 9 октомври 2019)

Попова-Христова, М. (2018). Развитие на модела на двойната кариера на спортисти, Дисертационен труд, НСА „Васил Левски”, София.

Aquilina, D. & Henry, I. (2010). Elite athletes and university education in Europe: a review of policy and practice in higher education in the European Union Member States. *International Journal of Sport Policy*, 2 (1), pp. 25–47.

Aunola, K., Selänne, A., Selänne, H., & Ryba, T. (2018). The role of adolescent athletes'

task value patterns in their educational and athletic career aspirations. *Learning and Individual Differences*, 63, pp. 34–43.

Brown, D. J., Fletcher, D., Henry, I., Borrie, A., Emmett, J., Buzza, A., & Wombwell, S. (2015). A British university case study of the transitional experiences of studentathletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, pp. 78–90.

Caput-Jogunica, R., Ćurković, S., & Bjelić, G. (2012). Comparative analysis: Support for student-athletes and the guidelines for the universities in South-East Europe. *SportScience*, 5(1), pp. 21–26.

Ecology of Dual Careers (ECO-DC project, (2018). Work Package 1 – Intermediary Report, Liverpool John Moores University.

- European Commission. (2012). EU guidelines on dual careers of athletes: Recommended policy actions in support of dual careers in high-performance sport, available at: http://ec.europa.eu/sport/library/documents/dual-career-guidelines-final_en.pdf.(accessed 8 October 2019).
- Franck, A. & Stambulova, N. (2018). The junior-to-senior transition: A narrative analysis of the pathways of two Swedish athletes. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*.
- Fuchs, P. X., Wagner, H., Hannola, H., Niemisalo, N., Pehme, A., Puhke, R., Guidotti, F. (2016). European student-athletes' perceptions on dual career outcomes and services. *Kinesiologia Slovenica*, 22(2), pp. 31–48.
- Geranosova, K. & Ronkainen, N. (2015). The experience of dual career through Slovak athletes' eyes. *Physical Culture and Sport. Studies and Research*, 66(1), pp. 53–64.
- Gledhill, A., & Harwood, C. (2015). A holistic perspective on career development in UK female soccer players: A negative case analysis. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, pp. 65–77.
- Handbook of Best Practices in Dual Career of Athletes in countries implicated in the DC4AC project. (2017).
- Healy, L., Ntoumanis, N., & Duda, J. (2016). Goal motives and multiple-goal striving in sport and academia: A person-centered investigation of goal motives and inter-goal relations. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 19(12), pp. 1010–1014.
- Henriksen, K., Stambulova, N., & Roessler, K. K. (2010). Successful talent development in athletics: Considering the role of environment. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 20(2), pp. 122–132.
- Knight, K. J., Harwood, C. G., & Sellars, P. A. (2018). Supporting adolescent athletes' dual careers. The role of an athlete's social support network. *Psychology of Sport and Exercise*, 38, pp. 137–147.
- Küettel, A., Boyle, E. & Schmid, J. (2017). Factors contributing to the quality of the transition out of elite sports in Swiss, Danish, and Polish athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 29, pp. 27–39.
- Ronkainen, N. J. & Ryba, T. (2018). Understanding youth athletes' life designing processes through dream day narratives. *Journal of Vocational Behavior*, 108, pp. 42–56.
- Ryba, T. V., Ronkainen, N. J. & Selänne, H. (2015). Elite athletic career as a context for life design. *Journal of Vocational Behavior*, 88, pp. 47–55.
- Stambulova, N. & Wylleman, P. (2019). Psychology of athletes' dual careers: A state-of-the-art critical review of the European discourse. *Psychology of sport and exercise*, 42, pp. 74–88.

- Stambulova, N. & Wylleman, P. (2015). Dual career development and transitions (Editorial). In N. Stambulova, & P. Wylleman (Vol. Eds.), Special issue “dual career development and transitions”, *Psychology of sport and exercise*, 21, pp. 1-3.
- Stambulova, N., Engström, C., Franck, A., Linnér, L. & Lindahl, K. (2015). Searching for an optimal balance: Dual career experiences of Swedish adolescent athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, pp. 4–14.
- Stambulova, N., & Wylleman, P. (2014). Athletes' career development and transitions. In A. G. Papaioannou & D. Hackfort (Eds.), *International perspectives on key issues in sport and exercise psychology. Routledge companion to sport and exercise psychology: Global perspectives and fundamental concepts* (pp. 605-620). Routledge, New York, NY, US.
- Tekavc, J., Wylleman, P. & Cecić Erpič, S. (2015). Perceptions of dual career development among elite level swimmers and basketball players. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, pp. 27–41.
- Torregrosa, M., Ramis, Y., Pallarés, S., Azócar, F. & Selva, C. (2015). Olympic athletes back to retirement: A qualitative longitudinal study. *Psychology of Sport and Exercise*, 21, pp. 50–56.

ОРИЕНТАЦИИ КЪМ ДВОЙНА КАРИЕРА ПРИ СТУДЕНТИ СПОРТИСТИ ОТ УНСС

Резюме

Въпреки, че в много европейски страни темата за двойна кариера при студенти спортисти набира все по-голяма популярност, у нас този въпрос все още не се радва на значим институционален и академичен интерес. Предвид актуалността на темата, настоящото проучване цели да разкрие възприятията и ориентациите за осъществяване на ДК при 58 студенти спортисти от УНСС. Моделът на изследването обхваща седем основни теми, идентифицирани от литературни източници по проблема. Темите са операционализирани в специализиран въпросник. Резултатите от изследването могат да послужат за основа на последващи координирани политики и практически стъпки от страна на университета за подпомагане на двойната кариера на студенти спортисти.

Ключови думи: двойна кариера, висше образование, ориентации, възприятия, студентиспортисти

JEL: I21, I23

ATTITUDES TOWARDS DUAL CAREER OF STUDENTS-ATHLETES AT THE UNIVERSITY OF NATIONAL AND WORLD ECONOMY

Ivan Sandanski, Spas Stavrev*

Abstract

The topic of student-athletes' dual career has been gaining a burgeoning interest in the European athletic career research but in Bulgaria it still does not enjoy any considerable institutional and academic attention. Given the relevance of the topic, the current study aims at examining the attitudes and experiences of 58 student-athletes pursuing dual career at the University of National and World Economy. The research design encompasses seven main themes related to the student-athletes' dual career in a university environment identified from an overview of the existing literature. These were operationalised into a special for the purpose questionnaire. The results derived could serve developing further policies and practices by the university in supporting student-athletes' dual career.

Key words: dual career, higher education, attitudes, experiences, student-athletes

JEL: I21, I23

*Ivan Sandanski, PhD in Theory and Methodology of Sport Training, Assoc. Prof., Department of Management & History of Sports, National Sports Academy, email: ivan.sandanski.nsa@gmail.com

Spas Stavrev, PhD in Pedagogy of Teaching in Physical Education and Sport, Assoc. Prof., Department of Physical Education and Sport, UNWE, email: stavrevspas@hotmail.com